

KRUISIGINGEN VAN GRÜNEWALD EN PICASSO,
EEN CONFRONTATIE.

MATTHIAS GRÜNEWALD (MATHIS GOTHART-NITHART) (1470-75-80 – 1528)

Isenheim altaarstuk (retabel)

Polyptiek

Centraal paneel:

De kruisiging, ca.1515

Olieverf op paneel, 269 x 307 cm

Musée d'Unterlinden, Colmar

NIKOLAUS HAGENAUER (ca. 1493 – voor 1538)

Polychroom beeldenretabel Isenheim altaarstuk

Lindehout, ca. 800 x 500 cm

Musée d'Unterlinden, Colmar

The Isenheim Altarpiece is an altarpiece sculpted and painted by, respectively, the Germans Niclaus of Haguenau and Matthias Grünewald in 1512–1516. It is on display at the Unterlinden Museum at Colmar, Alsace, in France. It is Grünewald's largest work, and is regarded as his masterpiece. It was painted for the Monastery of St. Anthony in Isenheim near Colmar, which specialized in hospital work. The Antonine monks of the monastery were noted for their care of plague sufferers as well as their treatment of skin diseases, such as ergotism. The image of the crucified Christ is pitted with plague-type sores, showing patients that Jesus understood and shared their afflictions. <https://www.wikiart.org/en/matthias-grunewald/the-isenheim-altarpiece-1516#!#supersized-artistPaintings-246597>

Een RETABEL, ook wel altaarretabel, is een liturgisch schilder- of beeldhouwwerk, dat bedoeld is om in een kerkgebouw op een altaar te plaatsen of aan de muur achter een altaar te bevestigen. Meestal bestaat een retabel uit meerdere panelen, al dan niet met scharnieren aan elkaar bevestigd.

Altaarretabels bestaan alleen in de katholieke traditie. De voorstellingen verwijzen dikwijls naar de Bijbelse persoon of de heilige aan wie het altaar is gewijd.

Het woord retabel is afgeleid van de Latijnse woorden retro (achterkant) en tabula (bord) gezien een retabel meestal aan de achterkant van een altaar werd geplaatst. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Retabel#:~:text=Een%20retabel%2C%20ook%20wel%20altaarretabel,met%20scharnieren%20aan%20elkaar%20bevestigd.>

Een POLYPTIEK of veelluik (Grieks: polyptychon; poly = veel; ptychē = vouw) is een kunstwerk, meestal een schilderij op paneel, dat uit meer dan drie delen bestaat. Polyptieken zijn vrij zeldzaam vanwege hun aanzienlijke grootte. [https://nl.wikipedia.org/wiki/Polyptiek_\(schilderij\)#:~:text=Een%20polyptiek%20of%20veelluik%20\(Grieks,zeldzaam%20vanwege%20hun%20aanzienlijke%20grootte.](https://nl.wikipedia.org/wiki/Polyptiek_(schilderij)#:~:text=Een%20polyptiek%20of%20veelluik%20(Grieks,zeldzaam%20vanwege%20hun%20aanzienlijke%20grootte.)

DONATELLO (1386 – 1466)

Maria Magdalena, ca. 1457

Polychromie en goud op hout, h.188 cm

Museo del Opera del Duomo, Florence

Het beeld is een representatie van Maria Magdalena, naar een populaire middeleeuwse mythe waarin zij de laatste jaren van haar leven als kluizenaar in Zuid-Frankrijk leefde om boete te doen. Het beeld is waarschijnlijk in opdracht gemaakt voor het Baptisterium in Florence. Het werk werd met grote verwondering ontvangen door de realistische weergave.

Hoewel de boetvaardige Maria Magdalena een veel voorkomende voorstelling is in de kunst, verschilt magere, uitgemergelde Maria van Donatello in grote mate van de mooie, jonge, gezonde vrouw, zoals zij meestal wordt afgebeeld. Het beeld is beroemd om de gedetailleerde en zeer realistische houtsnijwerk. Middeleeuwse hagiografie van de Latijnse Kerk voegde Maria Magdalena, toen al samengevoegd

met Maria van Bethanië en de naamloze zondares in de zalving van Jezus, samen met Maria van Egypte. Maria van Egypte was populair in het oosters christendom, waar zij bekend stond als een boetvaardige prostituee die zich dertig jaar in de woestijn terugtrekt. Donatello's beeld heeft veel overeenkomsten met oosters-orthodoxe iconen van Maria van Egypte die eenzelfde soort magere vrouw uitbeelden. [https://nl.wikipedia.org/wiki/Maria_Magdalena_\(Donatello\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Maria_Magdalena_(Donatello))

LEONARDO DA VINCI (1452 - 1519)

De Maagd op de rotsen, 1483-1486

Olieverf op paneel, 199 x 122 cm

Musée du Louvre, Parijs

Het schilderij Maagd op de rotsen, ook wel Madonna in de grot genoemd, is een afbeelding van de maagd Maria met Jezus, Johannes de Doper en de Aartsengel Uriël in een grot. Van dit schilderij zijn twee versies gemaakt. De eerste versie is geschilderd tussen 1483 en 1486 door Da Vinci zelf en is te bezichtigen in het Louvre in Parijs. De tweede versie is geschilderd tussen 1491 en 1508 en hangt in de National Gallery in Londen. Beide schilderijen hebben vrijwel dezelfde compositie tegen dezelfde soort achtergrond, maar verschillen in details. De versie in het Louvre heeft kleinere figuren, felle kleuren en is minder gedetailleerd.

<https://wekstukleonardodavinci.jouwweb.nl/kunst>

PIERO DELLA FRANCESCA (ca. 1420 – 1492)

Verrijzenis, 1463-65

Fresco en tempera, 225 x 200 cm

Pinacoteca Comunale, Sansepolcro

Jesus is in the centre of the composition, portrayed in the moment of his resurrection, as suggested by the position of the leg on the parapet. His figure, depicted in an iconic and abstract fixity (and described by Aldous Huxley as "athletic"), is hanging over four sleeping soldiers, representing the difference between the human and the divine spheres (or the death, defeated by Christ's light). The landscape, immersed in the dawn light, has also a symbolic value: the contrast between the flourishing trees on the right and the bare ones on the left alludes to the renovation of men through the Resurrection's light.

According to tradition, the sleeping soldier in brown armor on Christ's right is a self-portrait of Piero. The contact between his head and the pole of the Guelph banner carried by Christ is supposed to represent his contact with the divinity.

Aldous Huxley described The Resurrection as "the greatest painting in the world"

<http://www.travelingintuscany.com/art/pierodellafrancesca/resurrection.htm>

HIËRONYMUS BOSCH (ca. 1450 – 1516)

Verzoeking van St. Antonius, 1510-15

Olieverf op paneel, 70 x 51 cm

Museo Nacional del Prado, Madrid

In contrast to his other depictions of the saint, and in an extremely original manner, Bosch shows him here absorbed in his thoughts among the wilds of nature, which is evoked by the brilliantly depicted hollow tree trunk that shelters him. Anthony is not even holding his book, which is closed and hangs from his belt. Nothing distracts him from his inner concentration, and this is also true for his attribute, the pig with a bell on its ear lying at his feet and oblivious to the assault of the devil that is about to hit it with a mallet. To maintain the unity of space and time Bosch only represents Anthony once, in the centre of the composition and on a reduced scale in relation to the landscape, which he expands by using a high horizon line. Another original feature of this work is the fact that Bosch does not show the devils as attacking the saint.

Rather, they are scattered across the area enclosed by the wall on the right, as if preparing to launch their attack, carrying ladders or concealing themselves behind the grassy mounds or the shield. The confrontation has yet to take place, as is most clearly indicated by the fire that has started in the chapel, its glow barely visible through the doorway and behind the building. Also worth mentioning are the devils pouring water on a fire which has broken out on the rear side of the tree that shelters the saint. The fire was not visible prior to the restoration and can now only be discerned from the sparks and smoke. It undoubtedly refers to Saint Anthony's fire.

<https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-temptations-of-saint-anthony/c1fb9065-66bd-4a6e-abd8-3b6a75431313>

Antonius-drieluik, ook De verzoeking van de heilige Antonius genoemd, 1495-1501

Olieverf op paneel, Drieluik: middenpaneel, 131.5 x 119 cm, zijpanelen 131.5 x 53 cm

Museu Nacional de Arte Antiga, Lissabon

Het drieluik is ontleend aan een legende van de Egyptische kerkvader Athanasius van Alexandrië over de grondlegger van het kloosterleven, Antonius van Egypte. Deze heilige gaf na het overlijden van zijn ouders al zijn bezittingen weg en vestigde zich vlak buiten zijn dorp, waar hij een ascetisch leven leidde en zich wijdde aan de naastenliefde. De duivel, echter, zag in Antonius een gemakkelijke prooi en begon hem herinneringen in te fluisteren aan zijn rijke leven. Ook probeerde hij Antonius aan het twijfelen te brengen door hem te wijzen op de hardheid van de ascese en de moeizame weg naar God. De duivel viel hem dag en nacht lastig, waarbij hij hem zelfs als vrouw tot ontucht probeerde te verleiden, maar tevergeefs.

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Antonius-drieluik>

SALVADOR DALI (1904 – 1989)

De verzoeking van de H. Antonius, 1946

Olieverf op doek, 89.7 x 119.5 cm

KMSK, Brussel

PABLO PICASSO (1881-1973)

Kruisiging (naar Grünewald), Boisgeloup, 19 sept.1932
Chinees inkt op papier, 34.5 x 51 cm
Musée Picasso, Parijs

Kruisiging, 7 febr.1930
Olie op multiplex, 51.5 x 66.5 cm
Musée Picasso, Parijs

"De Kruisiging" is een nogal verrassend schilderij in het werk van Picasso. De schilder heeft zich eigenlijk weinig met religieuze thema's beziggehouden. En, afgezien van een klassieke weergave van Golgotha, bevat het veel vreemde karakters. Het offer wordt een soort inwijdingsceremonie of exorcisme. Het door Picasso gebruikte palet is ongebruikelijk: rood, geel en rauw groen vormen een reeks met elkaar verweven vormen met gewelddadige contrasten. Het werk, samengesteld als een soort rebus, concentreert een veelheid aan toespelingen en verwijst ook naar de diepe crisis die Picasso op dat moment doormaakte. Privacy en intimiteit sluiten zich aan bij het universele drama. <http://films.potemkine.fr/Potemkine-fiche-film/Pablo-picasso-crucifixion-1930-/pa11m5pr19511.html>

FRANCIS BACON (1909 – 1992)

Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion, Londen, 1944

Oil paint on 3 boards, each: 94 x 73.7 cm

Tate Britain, Londen

The title of this work refers to figures that are often featured in Christian paintings of the death of Jesus. Bacon said the figures in his work represented the Furies, ancient Greek goddesses. They punished human wrongdoing. The work was first shown publicly in April 1945. The Second World War was in its final months, after six years of conflict. The first photographs and film footage of Nazi concentration camps were being released. For some, Bacon's painting reflected the horror of the Holocaust, in which six million Jewish people were murdered. It was also seen to reflect the fear caused by the development of nuclear weapons.

<https://www.tate.org.uk/art/artworks/bacon-three-studies-for-figures-at-the-base-of-a-crucifixion-n06171>

MATTHIAS GRÜNEWALD (1470-75 – 1528)

Bespotting van Christus, 1503-05

Olieverf op paneel, 109 x 73,5 cm

Alte Pinakothek, München

(Toegeschreven aan) HIËRONYMUS BOSCH (ca. 1450 – 1516)

De Kruisdraging, ca. 1510

Olieverf op paneel, 76,7 cm x 83,5 cm

KMSK, Gent

De kruisdraging behoort tot het latere werk van Jheronimus Bosch. In deze intrigerende compositie, waarin het gevecht tussen goed en kwaad het centrale thema vormt, lijkt elk gevoel van ruimte weggelaten. Een dynamische massa van boosaardige tronies omstuwt het hoofd van Christus. Hoewel het werk in eerste instantie chaotisch lijkt, is de opbouw van het schilderij echter strikt opgevat: het hoofd van Christus ligt precies op de kruising van twee diagonalen. De balk van het kruis vormt de ene diagonaal, met links boven de figuur van Simon van Cyrene en rechts onder de slechte moordenaar. De andere diagonaal verbindt de afdruk van het gelaat van Christus op de zweetdoek van Veronica onderaan links met de goede moordenaar bovenaan rechts die wordt belaagd door een gemene kwakzalver of farizeeër en een boosaardige monnik. Met deze laatste alludeert Bosch op het godsdienstfanatisme van zijn tijd. De groteske koppen herinneren aan de maskers die gebruikt werden tijdens de passiespelen, maar ook aan de karikaturen van Leonardo da Vinci. Het zacht gemodelleerde gelaat van Christus daarentegen drukt sereniteit uit. Hij is de Lijdende, die, door iedereen verlaten, het kwade op de wereld overwint. Die voorstelling past volledig bij het gedachtegoed van de lekenbroederschappen, waartoe ook Bosch behoorde. Hoewel het auteurschap van het schilderij ter discussie staat, blijft dit schilderij ongetwijfeld een van de meest hallucinante scheppingen uit de Westerse kunstgeschiedenis.

<https://www.mskgent.be/nl/collectiestuk/de-kruisdraging-0>

FRANCIS BACON (1909 – 1992)

Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion, Londen, 1944

Rechter paneel, 94 × 73.7 cm

Tate Britain, Londen

Painting, 1946

Olieverf en pastel op doek, 197.8 x 132.1 cm

MoMA, N.Y.

Created in the immediate aftermath of World War II, Painting is an oblique but damning image of an anonymous public figure. The umbrella that partially obscures him might refer to Neville Chamberlain, the prewar British prime minister who was known for carrying one. His dark suit—the unofficial uniform of British politicians of the day—is punctuated by an incongruous bright yellow boutonnière, yet his deathly complexion and toothy grimace suggest a deep brutality beneath his proper exterior. In the background, three window shades evoke those found in an often-circulated photograph of Hitler's bunker, an image the artist included in multiple works. The sense of menace is accentuated by glaring colors and the cow carcasses suspended in a cruciform behind him, a motif drawn from Bacon's childhood fascination with butcher shops, but also a possible reference to Old Master treatments of the same subject. <https://www.moma.org/collection/works/79204>

Fragment van een kruisiging, 1950

Olieverf op doek, 139 x 108 cm

Stedelijk Van Abbemuseum, Eindhoven

MATTHIAS GRÜNEWALD (1470-75 – 1528)

Kruisiging, ca. 1520 (?)

Gewassen krijttekening op papier met witophoging, 53 x 32 cm

Staatliche Kunsthalle, Karlsruhe, Kupferstichkabinett

GRAHAM SUTHERLAND (1903 – 1980)

Vorstudie v. kruisiging St Matthew Church, Northampton, 1947

Olieverf op doek, 97 x 118 cm

Collezione di Arte Religiosa Moderna dei Musei Vaticani

Study for Crucifixion is one of the most structured preparatory studies made by Sutherland for his large Crucifixion in the Church of Northampton. He produced a large series of iconographic propositions for this work, inspired not only by the famous altar of Isenheim completed between 1512 and 1516 by the German painter Matthias Grünewald, but also the photographic images of Holocaust survivors, who had only just been freed from the concentration camps at the time.

http://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/collezione-d_arte-contemporanea/sala-30--gran-bretagna/graham-sutherland--study-for-crucifixion.html

ALBERT SERVAES (1883 – 1966)

**Kruisweg van Luithagen, 1919) – 12de statie (Jezus aan het kruis gestorven)
Houtskool op papier,
Abdij Onze Lieve Vrouw van Koningshoeven, Trappistenklooster in Berkel-
Enschot vlakbij Tilburg**

De Vlaamse kunstenaar Albert Servaes maakte de Getekende Kruisweg in 1919 voor een kerkje in het Belgische Luithagen. Hij liet zich daarbij inspireren door de onmenselijkheid van de Eerste Wereldoorlog.

Zijn houtskooltekeningen tonen het lijden van Jezus onopgesmukt. Destijds viel Servaes' realistische werk niet in goede aarde bij de Rooms-Katholieke Kerk. Rome sprak een veroordeling uit en de staties werden uit het kerkgebouw verwijderd. Na verschillende omzwervingen kwam de kruisweg in de jaren vijftig terecht in de abdij van Koningshoeven. Het kerkelijk verbod om de kruisweg als devotiestuk in een kerk of klooster te presenteren is nog steeds niet opgeheven. Als kunstwerk mag het werk echter wel worden getoond. <https://historiek.net/veelbesproken-kruisweg-van-servaes-in-grote-kerk-breda/3690/>

MATTHIAS GRÜNEWALD (1470-75 – 1528)

Roepend hoofd, 1515-20

Zwart krijt en penseel, 27,6 x 19,6 cm

Staatliche Museen zu Berlin, Kupferstichkabinett

Roepend hoofd, ca. 1520

Zwart krijt opgehoogd met wit penseel op papier, 24,7 x 20,2 cm

Staatliche Museen zu Berlin, Kupferstichkabinett

Portret van een glimlachende vrouw, ca. 1512-15?

Zwart krijt, 20.4 x 15 cm

Musée du Louvre, Parijs

Halflengte portret van een opkijkende man met een ganzenveer, 1512-14

(Vroeger aanzien als een zelfportret van Grünewald, maar recent onderzoek wijst meer in de richting van een voorstudie van een schrijvende Johannes de Evangelist in Patmos)

Krijt op papier, 20.6 x 15.2 cm

Universitätsbibliothek Erlangen-Nürnberg

LEONARD BASKIN (1922-2000)

Matthias Grunewald, German 1470-1528, 1962

Ets, zwarte inkt op handgeschept papier, Plaat 45.1 x 37.8 cm, Blad 70.5 x 55.9 cm

Detroit Institute of Arts

MEL GIBSON (°1956)

The Passion of the Christ, Verenigde Staten 2004, 127 MINUTEN

Drama van Mel Gibson. Met o.a. Jim Caviezel, Maia Morgenstern, Christo Jivkov, Monica Bellucci en Hristo Shopov.

Mel Gibson:

"Dit is een film over liefde, hoop, vertrouwen en vergeving. Hij (Jezus) is gestorven voor alle mensen, en heeft voor ons allen geleden. Het is tijd dat we terugkeren naar die boodschap. De wereld is gek geworden. We zouden allemaal wat meer liefde, vertrouwen, hoop en vergeving kunnen gebruiken."

"Ik was het die Hem kruisigde. Het waren mijn zonden die Hem daar plaatsten." Gibson had een typerende rol in de film, het zijn letterlijk zijn handen die Jezus aan het kruis nagelen (alleen in close-up te zien).

https://nl.wikipedia.org/wiki/The_Passion_of_the_Christ

Mel Gibsons verfilming van de laatste twaalf uur van Jezus Christus was vanaf het begin omgeven met kleine en grote rellen. Het uiteindelijke resultaat is een orgie van geweld en bloed, vol antisemitisme en met bijbelteksten als belangrijkste regieaanwijzingen. Gibson ging te werk als een horrorfilmer: Christus is in zijn film slechts een lichaam dat stap voor stap wordt vernietigd. Opvallend zijn het renaissancistische camerawerk en de talloze slowmotions. Jezus' lijden werkte blijkbaar louterend, want wereldwijd bracht de film meer dan een half miljard dollar op. <https://www.vprogids.nl/cinema/films/film~1901380~the-passion-of-the-christ~.html>

Van bijna alle grote klassiekers en cultfilms verschijnt er wel een vervolg, sequel of remake. Ook moet er een vervolg komen op Mel Gibson's The Passion of the Christ. Hoewel het al een tijdje stil is rond de geplande sequel zegt hoofdrolspeler Jim Caviezel dat de film nog steeds in de steigers staat.

Zo zegt Caviezel, die Jezus speelde in The Passion of the Christ uit 2004 en deze rol weer op zich zal nemen voor het vervolg: "Mel heeft mij net de derde versie van het script gestuurd en het is geweldig. Maak jullie maar geen zorgen, de film komt eraan. Hij zal The Passion of the Christ: Resurrection heten en het wordt de grootste film in de wereldgeschiedenis". <https://www.film totaal.nl/nieuws/75266>

Natuurlijk kan je de passie die Caviezel overduidelijk voelt, bijna alleen maar waarderen. Maar het is de vraag of het publiek nog wel open staat voor dit soort projecten. Hoe dan ook, zijn films die tegenwoordig bakken geld opbrengen bijna alleen maar de superhelden-blockbusters. Daar komt bij dat Mel Gibson sinds de eerste film in 2004 uitkwam, behoorlijk wat controverses aan zijn naam heeft laten kleven.

Het vervolg zal draaien om de drie dagen tussen de dood van Jezus Christus en zijn wederopstanding. <https://www.film totaal.nl/nieuws/71212>